

THE INTERDICTIONAL PROTECTION OF THE POSSESSOR IN THE ROMAN PRIVATE LAW

Principal assistant professor, Sergey Kalinkov, PhD

Department of Civil Law, Law Faculty

“Angel Kanchev” University of Ruse,

E-mail: skalinkov@uni-ruse.bg

Abstract: *The factual unlawful possessio, which is not “dressed” like subjective property right, being “just a fact”, has its roots in the Roman private law. It was connected to certain legal consequences, more precisely the interdictional protection of the possessor, which is given despite the fact of property possession. The purpose of this article is to reveal the legal approach of Roman private law to this institute, as well as a distinction of the interdictions themselves, depending on the type of the violation.*

Keywords: *possessio, protection, interdictions;*

1. Общи бележки

Според Римското частно право, владението се подразделяло на:

- законно, (*possessio iusta*) - когато фактическия и правния момент са били съсредоточени у едното лице – носителя на субективното вещно право;
- незаконно (*possessio iniusta*) - ако е било налице несъвпадение;

Дискусионен е бил въпросът, поставен от римските юристи, относно основанието за предоставяне на интердиктната защита на неправомерния владеец? В това отношение са били изтъкнати два аргумента:

а) В повечето случаи притежаването на вещта от едно лице се е базирало на правото на собственост, т.е. владението е било *iusta*. Затова Държавата предоставяла владелческата защита на собственика, премахвайки необходимостта той да доказва наличие на субективното вещно право;

б) Когато лицето е било незаконен владеец, то предполагаемият собственик не е могъл без съдебна интервенция да му отнеме владението, а следвало да прибегне към правнозащитните средства на субективните вещни права. В противен случай Държавата заставала на позицията на този, в чието притежание се е намирала вещта към момента на нейното отнемане;

От гореизложеното следва изводът, че при защитата на фактическото положение, не се е повдигал въпросът за наличие или липса на субективното вещно право, а закрилата се давала с оглед недопустимост на произвола¹⁹¹. Източниците на Римското право¹⁹², формулирали горепосочената идея с явно преувеличение, че „между собствеността и владението нямало нищо общо.“

2. Видове владелчески интердикти

Владелческата защита в Римското частно право се предоставяла посредством интердикти, а не чрез предявяване на иск (*actiones*). Лицето, претърпяло нарушение (произвол) под формата на насилие или тайно отнемане на вещта, разполагало с възможността да получи такава закрила. Защитата се класифицирала в няколко категории в зависимост от това дали следва да се възстанови фактическата власт или *possessio* трябвало да се запази – *interdicta retinendae u recuperandae possessionis* и се предоставяла посредством едикта на претора.¹⁹³

¹⁹¹ В този смисъл Барон, Ю., Система римского гражданского права, стр. 5; Новицкий, И. Б., Основы Римского гражданского права, стр. 69, цит. съч.;

¹⁹² D. 41.2.12. 1;

¹⁹³ Претор – според римското право е било длъжностно лице, на което са били възложени предимно съдебни функции. За пръв път тази фигура възниква в Рим през 367г. до н.е. В хода на процеса са участвали предимно

2.1. *Interdicta retinendae possessionis* се подразделяла на две категории - за защита на владението върху недвижим имот (*interdicta uti possidetis*) и за защита на владението върху движима вещ (*interdicta utrubi*).

А) Относно *interdicta uti possidetis* са съществували две различни мнения в Римското частно право:

- Според едното, необходимостта от въвеждане на този вид защита е била свързана със случая, когато две лица в хода на процеса са спорили за собствеността върху поземлен имот, като паралелно с това се е повдигал въпросът и за наличие или липса на владението. По такъв начин преторският едикт би могъл да се разгледа като приготвяне към бъдещия иск за собственост. Смисълът се свеждал до следното: че в хода на производството преторът определял кой е безпорочния владеец и решението е действало като заповед за противната страна. Затова *interdicta uti possidetis* е имала превантивен характер, като не допускала нарушаване на *possessio* (владението) за в бъдеще.¹⁹⁴

Възниквал обаче следният въпрос: как следвало да се процедира, ако при разглеждането на спора от претора е констатирано, че в действителност ищецът е отнел владението от ответника по някакъв порочен начин. Отговорът би бил очевиден за това, че преторът ще трябва да възстанови владението на невладеещия (понеже в този процес и двете страни са били и ищец, и ответник), което означавало, че в такива ситуации интердиктът добивал рекупетарна сила, т.е. възстановителна, което пък от друга страна не съответствало на неговия характер.

Впоследствие този интердикт е бил използван в случаите, когато нарушителят без да присвоява вещта, създавал пречки за упражняване на владението. В такива ситуации той се осъждал да признае владението, да преустанови нарушението под страх от санкция, е ако са били причинени вреди, следвало да се изплати и обезщетение;

- Съществувало мнение, че тази защита преди всичко винаги притежавала деликтен характер като владеецът на недвижимия имот се е защитавал от произвола. Освен това, *interdicta uti possidetis* можала да има както деликтен характер – в случаите, когато пострадалият (владеецът) получавал обезщетение за претърпените вреди, така и да действа като превантивна мярка, ако владеецът е имал опасение за бъдещото нарушаване на владението.

Б) *Interdictum utrubi*

Този тип интердикт е бил предназначен за закрила на владението върху движимите вещи. При наличие две спореци страни (тоест, тези, които претендирали владение) споровете се решавали аритметично - този, който провладел движимата вещ по – голямата част от последната година и то безпорочно – се е признавал от претора за владеец.¹⁹⁵ Впоследствие безпорочният владеец е могъл да използва това средство за защита срещу всякакво нарушение (както при *interdicta uti possidetis*), включително и при лишаване на владение.

2.2. *Interdicta recuperandae possessionis*

А) *Interdicta de vi*

Този тип защита ползвали владелците, които са били лишени от владението върху недвижим имот по насилствен начин от страна на нарушителя лично или чрез негови представители. Не се включвало в приложното поле отнетото владение на движимата вещ тъй като за този вид закрила е бил предвиден интердиктът, описан по – горе. Нарушението тук се квалифицирало като насилие, насочено срещу пострадалия, изразяващо се и в такива действия като всяване на страх, поради които владеецът е изоставил имота. И тук, като предпоставка за получаване на защитата от претора посредством този интердикт, е било необходимо наличие на неопорочено владение.

римските граждани, а крайният акт, който е постановявал преторът е бил общозадължителен интердикт. Новый юридический словарь; стр. 777;

¹⁹⁴ D. 43. 17. 1; Също така проф. Андреев, М., Римско частно право, вж. стр. 223;

¹⁹⁵ D. 43. 31. 1, Gai 4, 160;

Лицето, отнело насилствено фактичката власт, не е могло да избегне отговорността, въпреки, че е било титуляр на правото на собственост върху недвижимата вещ, поради самия факт на произвол от неговата страна. По времето на Юстиниан е било прието, че в обхвата на този вид интердикт се инкорпорирани и случаите, когато владението е било отнето по време на отсъствие на владелеца, тоест тайно. Очевидно нарушителят е действал с мисълта, че лишеният от владението, няма да може да го изгони от имота.

Ако изложените твърдения в молбата са били основателни, ответникът се осъжда да възстанови фактичката власт върху недвижимия имот,¹⁹⁶ включително и да изплати обезщетение за пропуснатите ползи.

Б) *Interdicta de precario*

В случаите, когато между собственика на една вещ и друго лице съществувала облигационноправна връзка (договор), то тези лица, които са държали вещта се наричали прекарни владетели – т.е. наемателите, арендаторите, заемополучателите и др. Ако прекарният, получил вещта за временно ползване, при поискването ѝ от собственика не е реагирал, то насрещната страна по договора е имала право да поиска връщането ѝ посредством *interdictum de precario* насочен срещу нарушителя.¹⁹⁷ В случаите, когато това е било невъзможно (например поради погиването на вещта), следвало да се изплати обезщетение.¹⁹⁸ Като основание за пораждаването на отговорността е било нарушение на доверието. Тази защита се е погасявала с изтичането на 30 – годишна давност.

В заключение: идеята за въвеждането на интердиктната защита е достигнала до наши дни, възприета е в множество съвременни правни системи, включително и българската и се изразява в недопустимостта без съдебна интервенция фактичкото положение да бъде променяно. Следва да се отбележи, че Римското частно право е предоставяло по - широк кръг владелческа защита, включително и *Interdicta de precario*. Налице е прокарване на тънка разлика между самите нарушения: в едни случаи, когато се създавали пречки за упражняване на фактичката власт върху вещта, в другите, когато владението е било отнето въпреки волята на владеещия.

REFERENCES

- Andreev, M., Roman Private Law, S., 1992;
 Baron, Y., Roman civil law system, M., 1898;
 Novicki, I., The Basics of Roman Civil Law, M., 1956;
 Omelcenko., O., A., Roman Law, M., 2005;
 Iering, R., On the basis of the protection of possessio, M., 1883;

Изследванията са подкрепени по договор на Русенски университет "Ангел Кънчев" с № BG05M2OP001-2.009-0011-C01, „Подкрепа за развитието на човешките ресурси в областта на научните изследвания и иновации в Русенски университет "Ангел Кънчев", финансиран по Оперативна програма „ Наука и образование за интелигентен растеж“ 2014-2020”, съфинансирана от Европейския социален фонд на Европейския съюз“.

¹⁹⁶ D. 43. 16. 1;

¹⁹⁷ D. 43.16.2 – Преторът казва: това, което имаш от него (наемателя или заемателя) ти ще го върнеш”;

¹⁹⁸ Така според проф. Барон, Ю., Система Римского гражданского права, стр. 27;